

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

H. AMELINK

De wereldpolitiek Gods

(Genesis 12:17)

Het is een hardnekkige vraag in de huidige verhoudingen tussen de moderne staat Israël en de omliggende landen waar Israël het recht vandaan haalt om te zeggen: dit is ons land. Jeruzalem is onze stad. Hier zijn we en hier blijven we.

Men voert daar tegenin dat vele andere volken ook in dit land gewoond hebben, soms wel langer dan de Israëlieten en dat uit dat oogpunt bezien de Palestijnse vluchtelingen b.v. op zijn minst even veel rechten, ja zo niet meer rechten zouden kunnen laten gelden op het land Kanaän dan de Joden.

Men kan met heel aardige argumenten, vanuit de internationale rechtsorde en vanuit de internationale politieke verhoudingen wel een antwoord bedenken. Men kan spreken van de Balfour-verklaring. Maar waar haalden de Engelsen het recht vandaan om het land aan de Joden te beloven. Terwijl ongeveer tegelijk het land ook wel aan Arabieren werd beloofd. Wat dat betreft kan men inderdaad wel spreken van het twee maal beloofde land.

Men kan wijzen op de beslissing van de Verenigde Naties, die van een verdeling uitging tussen Joden en Palestijnen. Maar ook daar tegen kan men inbrengen: waar haalden de V.N. het recht vandaan om zo iets te doen? Was het niet logischer en rechtvaardiger om dan de inwoners van Palestina op dat moment te laten beslissen over hun eigen lot. En er zal wel iets waars zitten in het argument dat de volken vanuit een zeker schuldbesef tegenover het lot der Joden, die ze aan Hitler hadden overgegeven, deze beslissing maar genomen hebben, maar dan toch maar genomen hebben ten koste van de bewoners, die er op dat moment waren.

—o—

Het antwoord op de vraag of het volk Israël rechten heeft op dit land is alleen maar vanuit de H. Schrift te geven. Daarin blijft iets zitten van een raadsel. Zoals in het voortbestaan van Israël de eeuwen door iets blijft van een raadsel.

Maar een raadsel dat toch in de H. Schrift wél een antwoord krijgt.

Gods roeping en verkiezing zijn onberouwelijk. En het land en het volk zijn in de beloften Gods onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Zo onlosmakelijk dat als het feit zich voordoet dat dit volk niet woont in dit land, dan de vraag aan de orde is of God Zijn gena is vergeten (Jes. 40 : 27-31).

De rechtvaardigheid Gods is dat God aan

Zijn volk schenkt dat, wat Hij het beloofd heeft in zijn oneindige genade en in souvereine verkiezing. Zeker, dat is onverdiend. Het verbond met Israël is dan ook een verbond der genade. In de Christus, die komen zou. En daarom is Hij, de HERE, wiens oordelen gaan over de ganse aarde (Psalm 105 : 7) en Die steeds weer bereid is geweest heel het Oosten en het Midden Oosten en het Westen op stelten te zetten om dit volk toch steeds weer terug te brengen tot dit land.

Het is zelfs wel opvallend dat in de beloften Gods het land vaak als eerste wordt genoemd. Als de Here Abraham roept uit Ur dan luidt het woord des HEREN: „Ga uit uw land en uit uw maagschap en uit uws vaders huis, naar het land, dat Ik u wijzen zal“. En als Abraham dan na een lange reis in Kanaän gekomen is, dan wordt de belofte herhaald „Aan uw nageslacht zal Ik dit land geven.“ En als Jacob vlucht uit het beloofde land en de HERE hem verschijnt in de droom te Bethel, dan klinkt weer dezelfde belofte „het land, waarop gij ligt, zal Ik u en uw nageslacht geven“.

Dit volk is niet denkbaar zonder het bezit van dit land. Dat is de gerechtigheid des HEREN. En dan kan het gaan langs vele omwegen en langs vele zwerftochten. Het volk kan in ballingschap geraken. Het kan, zoals de

HERE van te voren al gezegd had, verstrooid worden onder alle volkeren op de aarde. Maar er is een laatste profetische zekerheid dat de rol van Israël niet uitgespeeld is (Rom. 11) en dit volk is nu eenmaal zonder dit land niet denkbaar. Vanwege Gods belofte. Vanwege Zijn roeping en verkiezing. Vanwege Zijn gerechtigheid.

—o—

En de bewoners dan die op welke manier dan ook daar eeuwen gewoond hebben en er nu niet meer kunnen of niet meer willen wonen? De vluchtelingen? We hoeven in dit verband niet te vragen of daarin niet een taak bestaat voor Israël en de wereld. Dat is wel duidelijk. Maar er is voor de volkeren, voor de heidenen, toch maar één weg. En dat is de weg van de erkenning dat dit volk Israël Gods uitverkoren volk is en dat het heil uit de Joden is en dat ook nu alle geslachten der aarde gezegd worden met Abraham.

Zo zijn er vele problemen op te lossen in de onderworpenheid aan Gods souvereine verkiezing. Zoals Jonathan, de zoon van Saul, een keer koos voor David, die menselijk gesproken zijn plaats ging innemen, zo zullen ook de volken die menen recht te hebben op het beloofde land, moeten kiezen voor dit volk en de Messias uit dit volk, ook al gaat dat in tegen wat ze vleeselijk zouden verlangen.

En het volk zelf zal niet minder dienen te kiezen voor de Messias, opdat de HERE niet weer een scheiding brengt tussen land en volk.

En ten diepste is alle haat tegen de Jood de haat van de heiden, die niet kan verdragen dat Israël Gods eigen volk is. Wat nu eenmaal van geen ander volk gezegd kan worden.

De wereldpolitiek Gods is wel wat anders dan de politiek die de mogendheden soms trachten te voeren.

Kerkelijk leven

VERSTAAT GIJ WAT GIJ LEEST?

VII

Dit wordt het zevende artikel. Een beetje veel? We wagen het erop: de zaak is het waard. Hoofdstuk 4 van prof. Kuitert's cahier draagt tot opschrift:

'Gezag en tijdgebondenheid'.

Prof. Kuitert zegt dat we bij een achterhaalde uitlegging van de Schrift niet verstaan. Hij komt daarbij weer op de eerste hoofdstukken van Genesis. Zij spelen de hoofdrol in dit boekje. „In het licht van allerlei nieuwe vondsten is de oude uitleg van Genesis niet te handhaven. (31) Daarbij speelt niet slechts de ontdekking van allerlei natuurgegevens een rol, doch

ook blijkt dat men vroeger bij het lezen van een verkeerde Schriftbeschouwing is uitgegaan.

En wie nu het koste wat het wil aan de oude uitleg van Genesis wil vasthouden, loopt op drie manieren kans het evangelie kwijt te raken." (31)

Voor we daarop ingaan willen we opmerken, dat er in hetgeen prof. Kuitert opmerkt een element van waarheid is. Het kan gebeuren dat buitenbijbelse gegevens nieuw licht werpen op de bijbelse chronologie. Wij hebben vroeger als kinderen een kerstlied geleerd: „Veertig eeuwen van te voren was het Vrouwe-zaad beloofd“. De aarde heette bij Christus' komst 4000 jaar oud te zijn. Zelfs werd er de spekulatie door een bekend theoloog aan verbonden dat Christus ± 2000 na Chr. zou terugkomen. Buitenbijbelse gegevens drongen tot nader onderzoek: Hebben we de Schrift wel goed gelezen. Wat bleek? Dat men op grond van allerlei Schriftplaatsen aan het cijferen was gegaan en

per conclusie — let wel! — op 40 eeuwen was gekomen. Maar... de Bijbel zelf zegt dat niet. Hij onthult ons de ouderdom van de aarde en van het menselijk geslacht niet. Doch: wat was er nu aan de hand? Men had uit de Bijbel gehaald wat er niet inzat, en aan zijn (foutieve) becijferingen een gezag verleend dat alleen toekomt aan wat de Schrift rechtstreeks zegt. De ontdekking was: het stáát niet in de Bijbel. Maar dat is niet hetzelfde wat dr. Kuitert zegt. Hij zegt: dat er een eerste ouderpaar geweest is van het hele menselijk geslacht dat stáát er wel, maar dat hoorde bij de bagage van kennis (lees: dwaling) van de schrijver van Genesis.

Ik wil nog een voorbeeld geven van ietwat andere aard. In Openbaring 10:6 staat (oudevertaling) „dat daar geen tijd meer zal zijn”. Sommigen hebben die woorden gelezen als of daar stond dat na de jongste dag geen tijdelijkheid van de schepping meer zijn zal, de hele schepping, incl. de mens zal 'vereeuwigd' zijn. De kanttekenaars vermelden deze uitleg naast andere verklaringen en doen geen keus. Deze opvatting heeft echter in theologie en prediking een grote rol gespeeld, zelfs bij iemand als K. Schilder. We kunnen daar thans niet op ingaan, doch menen dat de betekenis door de vertaling van het N.B.G. recht is getroffen: „er zal geen uitstel meer zijn” n.l. voor de komst van het in dat verband aangekondigde gericht. Doch strikt genomen staat hier niet een nieuwe uitleg tegenover een oude, die in vroeger tijd goed was maar thans niet kan standhouden — er is een misverstand opgeruimd. „Stof van de Bijbel vegen” is iets anders dan een oudtijds en toen ook goede uitleg door een eigentijdse vervangen.

De drie manieren om het evangelie te verspeelen zijn volgens prof. Kuitert, als men zich vandaag houdt aan de uitleg van gister:

a) Dat men een dubbele waarheid invoert: op school leert het kind in grote trekken de gegevens van de evolutie (=de hele wereld is begrepen in een soort ontwikkelingsproces); de aarde is vijf miljard jaar oud; de mensheid tussen de half en de een miljoen jaar. Thuisgekomen horen de kinderen weer dat deze voorstelling verboden wordt door de Bijbel, die leert dat aarde en mens 6000 jaar oud zijn. (Zie voor het laatste, wat we hierboven schreven).

We merken ten aanzien van dit punt slechts op dat het conflict reeds direct minder ernstig wordt, wanneer we bescheidenheid betrachten.

Eerst van de kant van de gangbare wetenschap. Zij moet niet een soort religieus geloof voor zichzelf opeisen, een soort religieuze zekerheid. Zij werkt met tal van hypothesen, onzekerheden en over het ontstaan van de wereld (iets anders dan wetenschap omtrent het bestaande!) kan zij (zie wat we hierover reeds opmerkten) niet meer bieden dan een theorie. Wat er is en gebeurt in het geschapene kan zij vaststellen, niet eens geheel verklaren; over de vraag hoe alles begon tast zij in het duister.

Aan de andere kant past ons ook bescheidenheid bij het verwerven en verwerken van onze Bijbelkennis. We mogen de Bijbel nooit laten zeggen hetgeen hij niet zegt. En we moeten (dat is ook bescheidenheid!) laten stáán hetgeen hij wél zegt (Adam!) En daarom nooit vergeten dat onze kennis ten dele stukwerk is, ook de kennis die de Schrift ons verschaft, God heeft ons niet alles geopenbaard. Vragen blijven er over.

De Schrift is een licht (maar dan ook een LICHT!), dat schijnt in een duistere plaats. En ten derde: nooit mag éniq mens op grond van zijn wetenschappelijke kennis, die telkens blijkt met heel wat dwaling vermengd te zijn, heersen over de Schriften, uitmaken wat in haar Waarheit, wat in haar Dichting is: inhoud of verpakking.

Nemen we dat alles in acht dan verliest het conflict van zijn scherpte. Daarbij gaat echter — als er een keus moet worden gedaan — de Schrift boven en voor alles.

Ik denk hier aan het woord van Calvijn, dat ik uit het hoofd uit Corsman's pittige vertaling citeer: „Wanneer wij hier maar dagelijks voortganck doen in kennis dan zullen we straks veel verstaan van hetgeen ons nu duyster is”.

b) De tweede manier waarop we het evangelie kunnen verspeelen volgens dr. Kuitert, wanneer we vandaag vasthouden aan de schriftuitleg van gisteren, is te vergeten dat het Woord Gods niet gebonden is (2 Tim. 2:9)¹⁾.

Dat laatste is, aldus Kuitert, de grote ontdekking van de Reformatie geweest: dat wij (zo gebruikt K. de tekst) de uitlegging van de Schrift niet moeten binden aan een kerkelijk leergezag: de uitspraken van pausen, concilies en synoden, en andere machten van de overlevering (32).

Hartelijk mee eens! „Het behoort tot het geheim van de schrift dat zij zich niet laat binden door uitleg van mensen...”⁽³³⁾ Dat is ook juist. Niet door concilies en synoden (van vroeger en later) „óók niet door enige theologie”. Hier denk ik aan 2 Corinthiërs 13:8 „Want wij vermogen niets tegen de waarheid, maar voor de waarheid”. Wat concilies en synoden ook in strijd met de schrift uitspreken en besluiten, wat onchristelijke wijsbegeerte of verkeerde theologie ook tegen de Schrift onderneemt, God waakt over zijn Woord en de Heilige Geest waart het ook in de harten. Wij vermogen niets tegen de waarheid. Maar: vóór de waarheid. En daarom: geen binding van de schriftuitleg aan concilies, synoden, 'n theologische faculteit, doch de gemeente heeft wel toe te zien: „Beproeft de geesten, of ze uit God zijn.” Gelukkig is er de belofte, dat de schapen de stem van de Goede Herder kennen en Hem volgen en niet de vreemde. Joh. 10.

c) De derde mogelijkheid om het evangelie te verspeelen: „Wij moeten in de derde plaats bedenken — we spreken nog steeds met als voorbeeld de uitleg van de eerste hoofdstukken van Genesis voor ogen — dat we niet alleen het Woord Gods aan gister binden, zolang we niet van de traditionele uitleg willen afstappen, maar dat we ook mensen binden aan godsdienstige inzichten van gister (en van hun medemensen!).

We menen, dat prof. Kuitert hier weer aan het eigenlijke punt in kwestie voorbijgaat. We mogen inderdaad niemand binden aan een 'uitleg van gister' wanneer die uitleg een misverstand blijkt en niet houdbaar is omdat de schrift zelf anders blijkt te spreken. In de dagen van de Reformatie heeft men de roomse exegeese van het „Dit is mijn lichaam” en „Dit is mijn bloed” losgelaten, niet omdat de verandering van brood en wijn niet meer paste in de leefwereld van de nieuwe tijd, maar omdat die uitleg de verklaring was van mensen, die een 'deksel op hun hart' hadden wanneer ze Christus lazen. Maar de vraag is tussen prof. Kuitert en ons: als we geloven wat de schrijver van Genesis ons vertelt omtrent Adam en Eva in het paradijs, binden we ons dan aan een misverstand en een dwaling van de schrijver uit Genesis, (overigens de man niet kwalijk te nemen!) en aan een misverstand van de uitleggers van gisteren — of bindt ons de Schrifttekst?

Dr. Kuitert zegt: het eerste.

Ik kies het laatste.

En ik vraag me af: Waarom nu altijd weer die eerste hoofdstukken van Genesis. Als we nu hetzelfde procédé eens toepassen op Mattheus en Lukas 1 (de ontvangenis van de Heilige Geest); de opwekking van doden in een punt destijds (dochtertje van Jairus, de jongen in Naïn, Lazarus), de opstanding des Heren en 1 Corinthen 15.....?

We komen tot bladzijde 38.

Daar stelt prof. Kuitert de vraag:

Omdat het in de Bijbel staat?

Prof. Kuitert herhaalt in de voorgaande bladzijde en ook hier veel van wat hij beknopter in het voorafgaande had gezegd.

Hij merkt op dat de bijbelschrijvers een aantal voorstellingen hadden, die afwijken van de onze. De bijbel kent geboden, die wij niet meer houden. (Daarover schreven we reeds eerder). 'In de bijbel staan', aldus prof. K., is niet hetzelfde als normatief zijn. Hij geeft dan voorbeelden van voorstellingen, die de Israëliet zowel van het Oude als van het Nieuwe Testament, had omtrent de mens: „Dat de nieren de organen zijn waarmee de mens zijn emoties beleeft, is wel een bijbelse voorstelling (zie Spr. 23:16),

gedachtenis, dat Jezus Christus uit de doden is opgewekt, welke is uit het zaad Davids naar mijn evangelie; om hetwelk ik verdrukkingen lijdt tot de banden toe als een kwaaddoener maar het Woord Gods is niet gebonden”. Dat laatste ziet niet op hetgeen dr. K. schrijft, 'de vrijheid der exegeese' en drgl. maar Paulus bedoelt: de prediker van het evangelie zit weliswaar in de gevangenis, maar de prediking van het evangelie gaat door.

maar wij lezen toch waarlijk de bijbel niet, noch prijzen wij de lezing ervan bij anderen aan om tot deze en dergelijke (achterhaalde) voorstellingen over het functioneren van de mens te komen.” (39).

Dat is volkomen juist. Maar ik zou zeggen: dat is toch waarlijk geen ontdekking van deze tijd! Niemand van ons zegt om zijn hartelijk verlangen naar de komst van de Here Jezus tot uitdrukking te brengen: „Mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot,” Job. 19:27. Maar ieder verstaat die taal wél. Wanneer in Psalm 7:10 gezegd wordt van de HEERE „dat Hij ons hart en onze nieren proeft” — vs 10 — dan verstaat ieder, dat hier bedoeld wordt, dat God ook de diepst verborgen plaatsen van ons leven onderzoekt. Dat de Bijbel een Oosterse taal spreekt, is duidelijk; dat hij ons niet gegeven is om als Westlingen Oosters te spreken, eveneens; wie zich die gemarineerdheid aanwendt, maakt zich belachelijk. Wij zeggen ook niet met Jakob: „weinig en kwaad zijn de dagen der jaren mijns levens”.

Maar dat is toch wel anders dan wanneer de Schrift ook in de latere 'leefwereld' van het Nieuwe Testament zegt, dat God „uit Eén het gehele geslacht der mensen gemaakt heeft om de gehele aardbodem te bewonen” (Hand. 17:26). Dat is natuurlijk niet de enige inhoud van het kerygma, maar behoort wel tot haar inhoud.

Overigens: deze dingen zijn niet waar, ómdat ze in de bijbel staan. Ze staan in de bijbel, omdat het de waarheid is. Wij behoeven de opstanding des Heren niet te geloven 'omdat het in de bijbel staat': zij was een feit en zij werd gepredikt voordat zij beschreven werd. De apostel Paulus staft het feit van Christus' opstanding met een beroep op een reeks van vele betrouwbare oor- en ooggetuigen. Dat getuigenis is beschreven. Daar heeft God ook voor gezorgd.

G. VISEE

De manier waarop de Oosterling zijn smart tot uitdrukking bracht (zaken as) is niet maatgevend voor ons; de manier waarop Abraham met de Hethieten onderhandelt over de koop van de spelonk van Machpela is niet normatief voor onze manier van efficiënt zaken doen. Maar dat ligt veraf van de vraag of deze Oosterlingen wel echt bedroefd zijn geweest en of Abraham wel waarlijk die spelonk gekocht heeft.

Waarom lezen wij de bijbel?

Die vraag stelt prof. Kuitert op blz. 46 wat bedoelt de bijbel? Zijn antwoord luidt: „En al kunnen wij zomaar niet de maatstaven volgen, met behulp waarvan men het ene boek tot goed voor het doel” (tot canoniek G.V.) „verklaarde en het andere tot niet goed, wij kunnen heel goed terug vinden wat het doel was waarvoor deze bijbel had te dienen: Als getuigenis van evangelisten en apostelen over de verschijning van Jezus in onze wereld en de draagwijdte van deze verschijning moest deze bundel de canon worden (de maatstaf), waaraan het verder vertellen van Jezus' komst en de betekenis daarvan altijd weer gemeten diende te worden”. (47)

Hier stellen we de vraag: Is hetgeen de bijbel ons leert omtrent Christus alleen maar maatstaf van de prediking of ook zeer concreet de inhoud van de prediking? Het verschil is duidelijk. Ik kan over een zaak als b.v. de opstanding der doden, de wederkomst van Christus, de betekenis van de Bijbel voor het dagelijks leven spreken volgens de maatstaf der Schrift, in overeenstemming, in harmonie met haar, Schriftmatig en Schriftuurlijk. Zo kunnen we spreken van een Schriftuurlijke wijsbegeerte zonder daarmee te zeggen dat deze haar inhoud, methoden, onderscheidingen aan de Schrift heeft ontleend: daarvoor is de Schrift ons niet gegeven. Maar maatstaf en inhoud zijn twee. Onafscheidelijk maar wel te onderscheiden. Doch als we van Jezus Christus vertellen, Hem belijden, Hem verkondigen dan niet slechts naar de maatstaf doch dan de INHOUD.

En dan: Christus met die gehele Schriftinhoud. Dáárover loopt het geding.

¹⁾ Ik meen dat prof. Kuitert dit woord niet recht verstaat. 2 Tim. 2:8 en 9 luiden: Houdt in

Kuitert schrijft: „Niet omdat de kinderen zo nodig van Adam en Eva, Abraham en Sara enz. moeten weten, leest moeder ze uit de kinderbijbel voor, maar omdat ze moeten weten dat en waarom Jezus de hoop der wereld is, en alleen in deze samenhang zijn ook Adam en Eva, Abraham en Sara belangrijk. (47)

Daar is geen speld tussen te krijgen.

Doch we stellen een paar vragen.

1. De kinderen moeten niet maar weten van Adam en Eva, Abraham en Sara enzovoort, maar zij moeten de GOD van Adam en Eva en Abraham en Sara leren kennen in die verhalen. Hier herinneren we aan wat prof. K. zelf schrijft op bl. 19: dat God zich heeft doen kennen „door in de tijd waarin ze leven met mensen om te gaan.”

2. Ze moeten GOD kennen uit zijn omgang met die mensen. Maar dan toch met DIE mensen en met die MENSEN! Niet met een mythologische Adam, een sagenfiguur, maar met echte mensen!

3. GOD. Niet maar 'Jezus'. Van de oude Sikkil wordt verteld dat hij eens moet gezegd hebben: Jezus is ook máár middelaar. Als de anecdote niet waar is maak ik dat woord tot het mijne. Het gaat in al Christus' woorden en daden om GOD, Niemand heeft ooit God gezien, de enig geboren Zoon, die in de schoot des Vaders is, die heeft Hem ons verklaard. Joh. 1. En de apostelen hebben niet maar van Jezus, maar van GOD getuigd, dat God Hem uit de doden heeft opgewekt.

Prof. Kuitert gaat aldus verder:

„Het getuigt van een verbijsterend misverstand over het christelijk geloof, wanneer de vraag klinkt: „Geloof u niet in Adam en Eva?”

Nu, dat die vraag tegenwoordig misschien nog wel eens gesteld wordt, dat kon wel eens zijn oorzaak hebben in het feit dat... prof. Kuitert en anderen al maar vertellen dat Adam en Eva nooit hebben bestaan. Maar geen zinnig christen vraagt ons IN Adam en IN Eva te geloven. Van die twee verwachten we geen heil. Dat is geloven 'in'. Wie tot Góð komt, die moet geloven dat Hij is, en dat Hij een beloner is dergenen, die Hem zoeken.

En dan schrijft Prof. Kuitert voorts:

„Christenen geloven inderdaad niet in Adam en Eva”

Precies.

Jezus Christus ook niet. Die heeft het ons in Joh. 17 : 3 wel beter geleerd: „Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige waarachtige God en Jezus Christus die Gij gezonden hebt.” Of zoals prof. Kuitert zegt:

„Wie met de mond belijdt dat Jezus Heer is, en met het hart gelooft, dat God Hem uit de doden heeft opgewekt” (Rom. 10 : 9) die is een christen.”

Dat is waar.

Dat is het hart van het evangelie.

Jezus!

Jezus Christus!

Maar niet bij wijze van concentratie.

Maar in de concentratie.

De Christus der Schriften.

Uit Juda gesproken. Hebr. 7 : 14.

De Leeuw uit Juda! Openb. 5 : 5.

De zoon, het nageslacht van David. Openb. 5 : 22 : 16.

De zoon van Abraham; de zoon van Adam, de Zoon van God. Luk. 3 : 38.

En daarbij is het niet de vraag of iemand om zalig te worden de hele Schriftinhoud moet kennen (wie kent die, wie verstaat alles?) De meeste christenen leven en sterven bij een klein Bijbelkje.

Dát is de kwestie niet.

De vraag is of het ons vrijstaat hetgeen van God uit de Schriften gekend wordt en ons van Hem verhaald wordt als zijn Grote Werk in de historie door óns, die het kennen, voor onhistorisch mag verklaard worden.

Hier antwoord ik met profeten en apostelen: neen.

Zo sprak de Here Jezus niet.

Zo spraken de apostelen niet.

Of kwam dat ook door hun beperkte 'leef-wereld'.

Laat ons bij hen blijven.

Hoe zou ik begeren dat ook prof. Kuitert en andere mannen op zo invloedrijke posten tot dát geloof van de Schriften mochten terugkeren.

Om de hele kerk!

G. Janssen

De Gereformeerde gezindheid

(I)

Geen nieuwe zaak

Bepaalde zaken komen haast met de regelmaat van de klok in de geschiedenis ook van de kerk naar voren. Ze boeien enige tijd de aandacht om dan weer door andere verdrongen te worden. Na een bepaalde tijd komen ze weer naar voren en staan dan weer enige tijd in het middelpunt van de belangstelling.

Zo hebben we de tijd gehad dat de kwestie van de „algemene genade” van alle kanten doorgedacht en besproken werd. Kuyper heeft er zijn krachten aan gegeven. Schilder kwam daarna met zijn correcties: fel waren de debatten. Na enige tijd van betrekkelijke rust op dit punt leefden de discussies weer op kort na de vrijmaking. Thans spreekt vrijwel niemand er meer over. De dissertatie van dr. Douma heeft de rust niet kunnen verstoren. Maar het is wel zeker dat dit punt te zijner tijd weer nieuwe belangstelling zal wekken. Want we zijn er nog niet mee klaar gekomen.

Zo staat het ook met de kwestie van de gereformeerde gezindte. Vroeger sprak men van de gereformeerde gezindheid. Bij Groen van Prinsterer komen we deze term herhaaldelijk tegen.

De in zijn tijd bekende en invloedrijke Hervormde theoloog dr. Woelderink heeft er een brochure over geschreven en heeft de belijders van de gereformeerde religie daarin opgewekt elkaar te zoeken en samen te werken ondanks hun kerkelijke gedeeldheid. Dat was in het jaar 1951.

Enige tijd na de tweede wereldoorlog heeft men pogingen ondernomen om te komen tot een Contactorgaan voor de gereformeerde gezindte, welke pogingen tenslotte zijn geslaagd.

Dit Contactorgaan bestaat uit vertegenwoordigers of leden uit de synodaal Gereformeerde Kerk, de Gereformeerde Bond in de Nederlands Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Gemeenten. Onze kerken zijn er niet officieel bij aangesloten, evenmin als de Gereformeerde Gemeenten, maar sommige leden uit deze twee kerkengroepen nemen er persoonlijk deel aan. Genoemd Contactorgaan houdt zo nu en dan een vergadering, waar van gedachten wordt gewisseld en belegt conferenties, waarop gesproken wordt over zaken, die voor het gereformeerde leven van betekenis zijn. Het geluid, dat daar gehoord wordt, is doorgaans verheugend positief.

In onze kerken wordt over de gereformeerde gezindte nogal kritisch gedacht en gesproken. Daarvan getuigt b.v. de serie artikelen, die ds. W. G. de Vries heeft gepubliceerd in „De Reformatie” van 10 mei 1958 en volgende nummers. En eveneens de schets van de fijnzinnige ds. J. van Dijk, emeritus predikant van de kerk te Heerenveen, thans wonend te Nijverdal. Deze schets is als Bijlage opgenomen in het Calvinistisch Jongelingsblad van 13 sept. 1968. De door ds. Van Dijk ontwikkelde gedachten lopen, althans in hoofdzaak, parallel met die van ds. De Vries.

Momenteel laat de Christelijke Persstichting „Koers” van zich horen. Ze doet pogingen om te komen tot een gereformeerd dagblad en wil daarin de stem van de gereformeerde gezindte laten horen.

We hebben dus in de kwestie van de gereformeerde gezindte niet met iets nieuws te doen. Steeds weer duikt zij op uit de stroom van de geschiedenis en vraagt zij onze aandacht. Nu is het niet mijn bedoeling deze kwestie breed historisch te behandelen, al

zal de geschiedenis niet helemaal buiten beschouwing blijven. Ik wil graag enkele opmerkingen maken die m.i. in onze tijd van belang zijn. We leven zo snel, dat het goed is ons telkens weer op de situatie te bezinnen.

Het grote bezwaar uit eigen kring

Zoals zo pas gezegd is, staan velen in onze kerken nogal huiverig tegenover de gedachte van de gereformeerde gezindte. Men ziet daarin, zo zouden we het kunnen formuleren, een soort van surrogaat voor de kerk. De geschiedenis, aldus de klacht, heeft te zien gegeven, dat men vanuit de gedachte dat er toch vele gereformeerde belijders zijn, naar een samenwerking heeft gezocht, waarbij de kerk als het gevoelige punt op de achtergrond kwam. Want men was kerkelijk gedeeld. Men stond kerkelijk tegenover elkaar. Spreken over de kerk zou maar verwijdering brengen en de samenwerking op „andere terreinen van het leven” in gevaar brengen. Ze bevorderde de gereformeerde-gezindte-gedachte, het blijven van de kerkelijke gedeeldheid en werkte zo als een oorkussen voor het vlees.

Maar de kerk mag nooit op de achtergrond gesteld worden en het kerkelijk vraagstuk mag nooit onder de tafel gewerkt worden. Christus wil de eenheid van al de Zijnen. En het is remmend voor de wil tot kerkelijke gehoorzaamheid en eenheid om de gereformeerde gezindtegedachte te koesteren en daarvan uit te gaan als basis voor allerlei samenwerking in plaats van uit te gaan van de kerk!

Zo zouden we het in onze kerken levend gevoelen kunnen omschrijven. En niemand zal wel willen ontkennen, dat we hier met een respectabel gevoelen te doen hebben.

In verband met deze gedachtegang staat nu ook de afwijzing van het beroep voor samenwerking over de kerkmuren heen op Groen van Prinsterer, de grote staatsman en evangeliebelijder uit de vorige eeuw. Met name ds. J. van Dijk besteed aan dit beroep nogal aandacht in de genoemde schets en beoogt daarin, dat Groen een kerkelijk standpunt innam en er niet van weten wilde, dat de gereformeerde gezindte de plaats innam van de kerk. Daarom is volgens ds. Van Dijk het tegenwoordig beroep op Groen misplaatst, want nu stelt men de kerkkwestie niet meer.

Het beroep op Groen van Prinsterer

Dat men nu in allerlei ontmoeting en samenwerking binnen het raam van de gereformeerde gezindte de kerkkwestie ontduikt en onder de tafel werkt, lijkt me een al te boude bewering. Men kan zich hiervoor niet beroepen op wat in de Anti Revolutionaire Partij onder leiding van Schouten is gebeurd na het conflict in de jaren veertig in de Gereformeerde Kerken. Schouten weigerde de bemoeiing van de Partij daarmee, maar dat bewijst voor het ons bezighoudende probleem niets, omdat de Anti-Revolutionaire Partij niet een zaak is binnen de grenzen van de gereformeerde gezindte. Zij strekt zich immers over de grenzen van deze gezindte uit en recroteert haar leden niet enkel daaruit.

Bovendien veranderen de tijden.

De kerk staat tegenwoordig in het middelpunt van de belangstelling. Men denke maar aan „het oecumenische vraagstuk”, dat door velen beschouwd wordt als het vraagstuk van onze eeuw. Daarin gaat het toch om de kerk, om haar eenheid in de gedachten van velen. De kerkvragen staan in het theologisch denken van velen centraal. Onze tijd is er niet naar om het kerkelijk vraagstuk onder de tafel te werken. Dat gebeurt ook niet in een orgaan als het bovengenoemde Contactorgaan

voor de gereformeerde gezindte. Open en ronduit wordt tegenwoordig overal over de kerk en haar vragen gesproken.

—o—

Maar we willen onder inachtneming van het bovenstaande dan toch eens nagaan of het beroep vandaag op Groen van Prinsterer kan worden afgewezen op de wijze, zoals ds. Van Dijk dat doet.

Groen vond, zo laat ds. Van Dijk ons weten, bij zijn spreken over de gereformeerde gezindte in tegenstelling met de voorstanders ervan in onze tijd de kerk wél uitermate belangrijk. Hij zou daarbij niet gedacht hebben aan een gemeenschap van gelovigen-over-de-kerkmuren heen. Hij verstond onder de gereformeerde gezindheid de aloude Gereformeerde Kerk en kende in het geheel niet een „Gereformeerde gezindte” boven kerkverdeeldheid.

Tot zover ds. Van Dijk.

Het is inderdaad met vele citaten uit de werken van Groen aan te tonen dat voor hem de gereformeerde gezindheid en de Gereformeerde Kerk identiek waren. Echter, het is daarbij de vraag, wát Groen nu precies onder het woord „kerk” verstond.

En hier is ds. Van Dijk, naar voor mij vaststaat, ongewild en onbedoeld, slachtoffer geworden van een ernstige fout. Hij leest eenvoudig eigen begrip over de kerk in in wat Groen over de kerk schrijft. Dat eigen begrip van ds. Van Dijk is steeds: de kerk in institutionaire zin; de kerk als instituut. Maar alvorens over Groen te schrijven, had collega Van Dijk moeten nagaan of ook Groen het woord kerk in deze zin gebruikt. Men mag toch nooit eigen begrip over enige term leggen in de termen van een ander. Dan ontstaat er verwarring en bewijst men niets, al geeft men ook nog zoveel citaten.

Nu kost het niet zoveel moeite om aan te tonen dat Groen het woord „kerk” in andere zin gebruikt dan ds. Van Dijk. Om misverstand te voorkomen: het gaat er nu niet om wie van de twee een juist begrip van het woord kerk heeft, of het meest juiste, het gaat ons nu om de louter historische kwestie of ds. Van Dijk Groen juist interpreteert.

—o—

Voor Groen bestond het wezen van de kerk niet in de organisatie, zoals de Overheid die aan de Hervormde Kerk gegeven had; niet in de naam, het opschrift of uithangbord, maar in haar geloof, haar belijdenis. Hij identificeerde het Hervormde Genootschap daarom niet met de Hervormde Kerk.

De Hervormde Kerk, dat is voor Groen een geestelijke grootheid, waarvan de institutionaire grenzen niet te trekken waren. Zij is voor hem — Groen dacht sterk historisch — ook een historische grootheid: het geheel van hen, die in hun geloof en belijdenis de historische voortzetting zijn van de Kerk der Reformatie. Deze is als instituut gezien, veelszins verbasterd en onzuiver geworden; haar is de onbijbelse bestuursorganisatie opgedrongen door de Overheid; ongelovigen maken er deel van uit: van het Hervormd Genootschap. Maar in en onder dat alles is gebleven de ware gereformeerde of hervormde Kerk, het geestelijk geheel van de gereformeerde belijders. Een voorhoede daarvan, de Afscheidenen, hebben zich van het Genootschap afgescheiden en Groen achtte deze Afscheiding voortijdig. Maar deze voorhoede behoort nog wel tot de Gereformeerde of Hervormde Kerk. Kernachtig drukt Groen zijn gedachten in dit opzicht als volgt uit: „De historische Kerk in Nederland bestaat uit Afscheidenen zoowel als uit niet-Afscheidenen, voorzover zij op grond van Gods Woord zich met de grondslagen der Belijdenis vereenigen” (in Brieven van Da Costa Dl. I, 238, 239). Om het heel concreet voor ons te krijgen kan het volgende citaat uit Nederlandsche Gedachten dienen: „Mijn vriend Brummelkamp, geen lid van het in 1816 gestichte Kerkgenootschap, is lid van de Hervormde Kerk. Zaalberg. (een bekend modern predikant) lid niet slechts, maar een der **celebriteten** van het Kerkgenootschap, is niet lid van de Hervormde Kerk.” (1872, blz. 317).

Groen maakte dus een scherp en duidelijk onderscheid tussen het Hervormd Genootschap en de Hervormde Kerk. Door het Hervormd Genootschap te verlaten verliet men volgens hem nog niet de Hervormde Kerk. En

door lid van het Hervormd Genootschap te zijn was men nog geen lid van de Hervormde Kerk.

Het woord, het begrip kerk heeft hier bij Groen dus een sterk geestelijk accent. Het is niet institutionair bepaald en beperkt, hoezeer Groen ijverde voor de rechte instituering. Daarom kan hij de Afscheidenen rekenen tot de Hervormde (Gereformeerde) Kerk. En in het Genootschap leefde naar zijn overtuiging de Hervormde Kerk voort. Haar grenzen vindt ze in de gereformeerde belijdenis.

Dáárom kan nu Groen de Hervormde Kerk en de gereformeerde gezindheid op één lijn stellen: de gereformeerde gezindheid, dát is voor hem de levende Hervormde Kerk, de historische kerk. Die is er ondanks organisatorische onenigheid. Zo kan hij schrijven m.h.o. op de Afscheidenen:

„Doch, al volharden wij over en weer in onze beschouwing, al blijven wij voor als nog elk op eigen terrein, ook dan zal er, van een verschillend standpunt in één rigting en naar hetzelfde doel, samenwerking mogelijk zijn. Laat ons allen, gescheidenen of leden van het kerkgenootschap, bedenken, dat wij leden zijn van de Nederlandsche Hervormde Kerk, van de Gereformeerde Gezindheid.”

—o—

Daar is dus bij collega Van Dijk sprake van een ernstig misverstand in zijn weergave van Groens standpunt. Zijn afwijzen van het beroep op Groen, zoals dat vandaag gevonden wordt, mist elke degelijke basis, doordat hij eigen kerkbegrip aan Groen in de schoenen schuift.

Jammer, want ds. Van Dijk kan het beter.

Het standpunt van Groen „beoordeeld”

Ik gaf onder het vorige kopje het standpunt van Groen zo objectief mogelijk weer, zonder het nader te beoordelen. Het is in verband met ons onderwerp toch wel gewenst er iets van te zeggen. Iets, want een volledig kritische bespreking van zijn gedachten zou ons veel te ver voeren.

Groen achtte de Afscheiding praematuur. Hij was nl. van oordeel, dat de mogelijkheid van Kerkherstel nog niet volledig was uitgesloten; de gereformeerde belijdenis was immers in het Genootschap niet afgeschaft en er was nog een „kern” van gelovigen overgebleven, die aan deze belijdenis trouw waren. Zij vormden de Kerk in het Genootschap.

Hier is weer de echt „geestelijke” opvatting van Groen over de Kerk, waardoor hij ook de Afscheidenen, die een ander „instituut” vormden, bij de (Hervormde) Kerk kon rekenen.

Nu is er inderdaad op dit standpunt van Groen kritiek te oefenen, met name op het voortijdig achten van de Afscheiding en zijn blijven in de Nederlandse Hervormde Kerk. Dit zij voorop gesteld.

Maar in zijn spreken over de Kerk heeft Groen één element uit de belijdenis van de kerk verdisconteerd; een element, dat onder ons wel eens teveel verwaarloosd wordt. Ik bedoel de uitspraak van art. 27 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, die zegt, dat de Kerk is een heilige vergadering der ware Christgelovigen. Er staat niet: van ware Christgelovigen; dus van een deel ervan, maar van de ware Christgelovigen. De Latijnse vertaling geeft de bedoeling juist weer door te zeggen: van alle ware Christgelovigen. Calvijn spreekt, wanneer ook hij het zo stelt, dan over de Kerk, zoals God haar ziet.

Het is de grootheid van Groen geweest, dat hij dit oecumenisch, katholieke aspect van de kerk duidelijk heeft gezien en verdisconteerd, zonder daarbij het institutionair karakter van de kerk te minachten. Integendeel, hij drong telkens aan op de rechte instituering en ijverde daarom voor wat hij noemde de vrijmaking van de Hervormde Kerk.

Zonder zijn „kerkelijk” standpunt te delen kan men respect opbrengen voor zijn visie op de kerk en zijn poging, gezien nu eenmaal zijn oordeel over de concrete kerkelijke situatie van die tijd, daarmee te werken tot de rechte vergadering der kerk naar het patroon van de Schrift.

Want hoe men het wendt of keert, we staan nu eenmaal voor het feit, dat de kerk, zoals God haar ziet om met Calvijn te spreken, en de kerk in haar concrete verschijning, niet samen vallen. Door de onvolmaaktheid, zonde en duisterheid bij de gelovigen valt hun samenkomsten niet samen met Christus' verga-

deringswil. Er zijn vele gelovigen buiten de kerk, terwijl er ook ongelovigen in de kerk zich bevinden, zo wordt het wel eens uitgedrukt. De gelovigen kunnen op een zo onvolkomen wijze aan Gods vergaderingswil beantwoorden, dat de eenheid der kerk in institutionaire zin niet aanwezig is.

Dat is de werkelijkheid, waarin wij ook nu verkeren en die de geschiedenis ons presenteert.

Deze werkelijkheid heeft geleid tot allerlei theologische constructies als die van de pluriformiteit der kerk; die van de onzichtbare kerk in of boven de zichtbare kerken enz. En wij kunnen al deze constructies verwerpen, maar daarmee de werkelijkheid niet te niet doen, dat er gedeeldheid is in kerkelijk-institutionaire zin en dat Gods volk, de kerk, zoals art. 27 N.G.B. er over spreekt als de vergadering van alle gelovigen in institutionaire zin niet één is. Ook al zal men de eigen kerk als de enige ware kerk beschouwen, aan kan men nog het feit niet ontkennen, dat vele kinderen van God buiten die kerk leven.

In deze werkelijkheid heeft Groen zijn woord over de kerk gesproken. Zij is voor hem een historische grootheid. Graag spreekt hij over de historische kerk. Groen denkt en spreekt over de kerk in Nederland vanuit de Reformatie der 16de eeuw. De kerk is voor hem het historische, levende geheel van allen, die hun geestelijke wortels historisch gezien in deze Reformatie hebben. In hen zet zich de Kerk der Reformatie voort, de Hervormde, de Gereformeerde Kerk. Tot haar behoren de gelovigen onder het genootschappelijk bestuursapparaat, maar ook degenen, die zich daarvan afgescheiden hebben; behoren allen, die in levend geloof zich hielden aan Gods Woord, zoals de Kerk der Reformatie dat beleden had in de Formulieren: zij vormen de Gereformeerde Kerk.

Hij nam geen genoegen en had geen vrede met de kerkelijke toestanden. Hij ijverde voor „Kerkherstel”, om vrijmaking van de Hervormde Kerk van haar ongodelijke organisatie. Dan zou de breuk met de Afscheidenen ook geheeld kunnen worden. Zijn vrees t.a.v. het Reveil is dat het door zijn niet kerkelijk karakter zal verzanden.

Maar vanwege deze onvrede met de kerkelijke toestanden en deze breuk heeft Groen niet de armen over elkaar geslagen en allerlei werk in het Koninkrijk Gods laten liggen of een bepaald deel van Gods volk, van deelneming aan dat werk uitgesloten. Tegelijk met het ijveren voor de rechte vergadering van de kerk en het nadruk leggen op de noodzaak daarvan heeft hij wat voor hem als de kerk gold, d.z. alle belijders van de gereformeerde religie opgeroepen tot gezamenlijke arbeid in het Koninkrijk Gods, héél „de gereformeerde gezindheid”.

VIJFENTWINTIGSTE VERANTWOORDING GIFTEN BIJBELS BROEDER VAN DEN BERG

Sedert de laatste verantwoording mocht ik ontvangen van N.N. te U. 100,—; J.V. te A.-C. (via B 14302) 63,75; Leerlingen dr. J. de Nooy-school te Utrecht 50,—; Mej. C.W.A. te S. 25,—; L.P. te H. (storting) 25,—; W.G.F. v. H. (1093165) 10,—.

Totaal f 273,75.

We eindigden de 24ste verantwoording met een totaal van f 8.370,57. Daar komt nu dit bedrag bij. Dat brengt het totaal op f 8.644,32.

Hartelijk dank.

Giften voor dit doel kunnen overgemaakt worden op giro 59480 van Amro Bank te Schoonhoven t.g.v. H. Amelink, met als bijschrift „Bijbels br. v. d. Berg”. A.

PERSBERICHT

Wie kan aan ongeveer 40 personen in de maanden juli of augustus 1 of 2 weken werk verschaffen, met inbegrip van logies-, kook- en eetgelegenheden?

Brieven aan het bureau van het I. S. C. C. C. Jeugdcontact, Singel 386, Amsterdam.

D. W. L. Milo

Gebed van een Jood

(slot)

Wij zeiden dat Jessel Rakover van Warschau in het aangezicht van de dood zijn testament schreef, laatste afrekening hield met zichzelf en met God. Wanneer wij hier nu enkele bescheiden opmerkingen bij dit gebed uitwisselen — terwille waarvan wij de strofen hebben genummerd — moeten wij er ons wel van bewust zijn, dat wij op heilige grond staan. Wij zijn ongevraagd getuige geworden van een zeer intiem gesprek. Ons past dus niet het rode potlood. Wij behoeven het gebed van Rakover ook niet naast Zondag 45 van de Catechismus te leggen, om te zien of het een voldoende haalt. En zeker mogen wij de staf niet breken over het geloof of ongeloof van deze man; die intussen wellicht het antwoord op zijn teisterende vragen reeds ontvangen heeft — en in dat geval heel wat beter dan wij zouden kunnen geven.

Jessel Rakover heeft de twist met God aangedurfd. Als Job en Habakuk. Maar hij heeft het geloof behouden. Als Job en Paulus. Zodat hij door de knieën ging. Als Jacob, Job en anderen.

„Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten” schreeuwde hij. Dat is de diepste inhoud van zijn stervensgerucht. Hij achtte zich ten onrechte verlaten, neergesmeten in de hel. Maar hij hield de Onzienlijke vast met zijn geloof. Hij vroeg naar het waarom van zijn beproeving. Maar toen het einde van zijn beproeving kwam, stierf het waarom weg in zijn lofzang. Is het niet zo dat Zijn genade ons genoeg is?

Deze lijder doet dan ook het meest aan Job denken. Beiden, Job en Rakover, werden tot het uiterste beproefd. Men zou zeggen: God trachtte Zich van hen te ontdoen, terwijl beiden leefden als rechtvaardigen, en beiden Gods wetten hoog hielden. Beiden twistten daarom met hun Maker, eisten verantwoording van Hem. En beiden kwamen ze in deze onmogelijke twist tot zonde. Maar beiden hielden ze hun God vast tot het eind — en God hield hen beiden vast, tot ná het eind.

—o—

Jessel begint zijn eerste 5 strofen met „ik”. Dan twee maal „U”, en later nog 5 maal „ik”. Dat „hoort” niet — maar laten wij mild zijn. Bij een mens in de barre nood en vertwijfeling versmalt zich het gezichtsveld. Hij ziet ten slotte nauwelijks meer dan eigen leed; maar het meerdere, dat hij nog ziet, dat is: God de Heere.

Deze bidder is aanvankelijk nog niet gebroken. Hij staat nog in de trots van het oude bondsvolk. „Het zijn de slechtste vruchten niet, (1) waaraan de wespen knagen”, schijnt hij te menen. En hij verstaat de kunst van het Jood-zijn (2). Want de Jood is rechtvaardig — de rest is misdadig (3). Daarom is hij gelukkig met de paradox van zijn ongeluk: de Jood immers leest ieder de wet, Gods wet (4). Want de Jood staat in een heel bijzondere verbandsverhouding met de God-van-Israël. (5). Deze God is groot, en als deze God zijn God is, dan mag de Jood er ook wezen.

Hier spreekt de hoogmoedige mens. Nog niet gebroken, ondanks alles wat zijn ogen hebben gezien. Hier wil de mens zijn God beoordelen, althans een dialoog met Hem aangaan, althans een juiste opstelling van zaken geven, althans zichzelf rechtvaardigen. Zeker:

hij weet van zonde-en-straf, van schuld-en-boete (6) — maar weet God eigenlijk wel van maathouden? Want waar zit de grootste schuld, de grootste zonde (7)? Is Gods arsenaal wel toereikend voor de passende straf, de juiste boete? En nu weet hij van geen maathouden. Immers het lijden van de Joden — en uitgerekend van Gods eigen volk! — is met niets te vergelijken. Het lijkt nergens naar. Het is eeuwigdurend en ondraaglijk zwaar. „Wij vergaan door Uw toorn, en tot hoe lang o Heere?” (8).

—o—

Na dit felle allegro appassionato volgt nu een adagio, het langzame deel uit zijn verscheurende symfonie. Hij kent Gods wetten en weet van de straffen, die op overtreding zijn gesteld. „Vervloekt is een ieder, die niet blijft in hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen”, heeft Mozes gezegd. En Jessels voorouders hebben hier hun amen op gezegd. Vervloekt zou het volk zijn, dat Gods naam ontheiligde, dat vreemde goden zou aanbidden, dat de HEERE vergeten zou. En zijn voorouders hebben hier amen op gezegd. Jessel is aan hun vloek gebonden!

Daarom laat hij zijn trotse toon varen. Hij gaat pleiten voor zich en zijn volk. Hij vraagt Gods erbarmen. Trouwens: is God niet de auteur van de zonde? Waar zit de oorzaak, waar zit het gevolg (9)?

Hij vleit God, tracht Hem te herwinnen met een redenering uit het ongerijmde (10). Hij prijst Hem omdat Hij groot en vreselijk is in Zijn verheven heiligdom (11). Intussen telt hij de minuten die hij moet beleven, eer zijn twijfel zal overgaan in zekerheid — zijn geloof tot aanschouwen zal worden. Wanneer hij verzameld zal worden tot zijn volkeren (12).

—o—

Opnieuw begint hij drie strofen met „ik”. En nu komt het krachtigste deel van zijn gebed, het tweede hoekdeel uit zijn symfonie. Hier staat de mens Jessel Rakover naakt voor zijn God. Zijn kennis is ten dele, zijn profetie is ten dele en zijn geloof is ten dele, beseft hij. En hij schiet toch tekort op alle punten. Maar hij hunkert ernaar: volkomen te kennen zoals hij zich van God volkomen gekend weet. In zijn prachtige paradoxen (13) trekt hij zijn rechte voor naar zijn Bondsgod, strak tussen ja en neen. Hier ligt zijn gelukkige omkeer. In de storm van zijn laatste aanvechtingen schuilt hij bij de Heere. Jazeker, hij kust toch de zweep, die hem treft (14). De trouwe hond zoekt zijn „harde” baas.

Hij blijft die hij altijd geweest is: beminnaar van de Heer, verbreider van zijn eer. Triomfantelijk schalt hij dan ook zijn liefdesverklaring tot zijn toornende God: het zal U allemaal niet baten, ik houd van U, ik blijf van U houden (15).

Zo blijft hij tot het bittere einde. Tot het zoete einde. En hier begint zijn finale, zijn lofzang. Want zijn eigen onredelijke woorden zwijgen. Hij gaat tot Gods heiligdommen in. Hij gaat Gods eigen Woord naspreken (16). Hij profeteert! Jessel Rakover verliest zijn stem, zijn klacht, zijn twijfel, zijn opstandigheid, als hij roept: „Hoor Israël” — en hij citeert het grote gebod uit Deuteronomium 6 : 4 — „gij zult de Heere uw God liefhebben met geheel uw hart, en met geheel uw ziel, en met

geheel uw kracht. Dát zal in uw hart zijn, dát zult ge uw kinderen inscherpen, en — in plaats van bittere klacht — dáárvan spreken, dag en nacht”.

Nu, de dag van Jessel ging over in de nacht, toen hij zijn liefdeslied zong. Zijn liefde was sterker dan de dood. En toen de nacht voor hem inviel, zei Jessel Rakover dat kleine zinnetje uit psalm 31. Dat zinnetje, dat ook de Heiland uitsprak, toen Hij stierf, verzekerd van zijn spoedige opstanding: „Vader, in Uw handen beveel ik mijn geest”...

Niet Jessels wil — maar Gods wil mocht geschieden. Is Jessel „goed afgestorven”? Als de beproeving ons hart verbittert, willen wij wel eens dwaze dingen zeggen. Voor God zijn we dan als redeloze dieren. Maar als wij ons op genade of ongenade aan Hem overgeven, dan is het ons goed nabij Hem te wezen. Zeer verre het beste zelfs. En Christus alleen is rechter.

Niet het Joodse volk, niet het gedoopte Duitse volk, niet de ware kerk heeft rechten op God. En zijn verbond is geen hanteerbaar contract. Zijn verkiezing houdt nooit rekening met onze kwaliteiten, onze kerkelijke oorkonden, onze belijdenissen of kerkgeschiedenis. Al schijnt dit misverstand ook onuitroeibaar — wij kunnen geen octrooi krijgen op zijn verbond. Onze dogmatisch-sluitende redeneringen gaan niet op in noodgevallen. God is anders, bleek in de concentratiekampen en in de hel van Warschau. Maar — wie Hem aanroept in de nood, vindt zijn hulp. Oneindig groot.

—o—

Nu zit u nog met één vraag, beste lezer. U vraagt zich af: of die „onbekeerde Jood” goed kon sterven, in vrede met God, behoudende het geloof — en zonder een beroep te doen op Jezus Christus, onze Heiland.

Ja werkelijk, zit u met die vraag? Nu, dat is een vraag, die wij elkaar en onszelf wel van tijd tot tijd mogen stellen. Hoe kan een christenheid vandaag leven... zonder Christus? Hoe kunnen wij leven met het Woord en zónder naastenliefde? Hoe denken talloze mensen vandaag met God klaar te komen, wanneer ze voortdurend „Heere Heere” belijden — en de naaste haten? Hoe kunnen mensen verbeteren vechten voor een zuivere leer — ten koste van zuivere broeders en zusters? Hoe kunnen kerkelijke „leiders” de kandelaren van Jezus Christus in gewetenloze godsdienstijver breken — zodat ze geen licht meer geven aan een duistere wereld? Hoe kunnen arbeiders, door hun Heer in de oogst gezonden, door andere arbeiders worden geslagen, vertrappt en verwijderd? Hoe kunnen wij, beademd door het evangelie, terugvallen in wetticisme?

U permitteert toch deze pijnlijke vragen? Ze liggen namelijk op één lijn met uw vraag: — kan een Jood in vrede met God sterven, zonder de Christus der Schriften te kennen?

En dan heeft de Jood de voorsprong op ontrouwe Christenen: dat hij niet kan geloven in Iemand, die hem niet is gepreekt. Die hij niet heeft leren kennen. Want wat de Joden in Warschau werd aangedaan — werd hun aangedaan door gedoopte Lutherse soldaten! Het waren Christenen, die hun naasten bij miljoenen hebben afgemaakt. Het waren Christenen, die een onzuiver, vertekend, en onwaarachtig beeld, een onaanvaardbaar beeld, van de Heiland hebben gegeven.

En beiden, Oudtestamenteisch Jodendom zowel als Nieuwtestamenteische christenheid, ze zijn nog niet ten volle door God verlaten. Waarom niet? Niemand weet het. Hier schiet elke dogmatiek tekort. God is anders. Anders dan onze theologen het ons verteld hebben. God is groot en wij begrijpen Hem niet. En als Hij omziet naar een mensheid, die alles deed om Hem van zich af te slaan — dan is dat weergalozе ontferming. Dat is genade. Vrije en rijke genade. Daar moeten Jessel Rakover en u en ik het van hebben.

H. L. BOGAARD

VIETNAM,

het 'Land van de Kleine Draak'

(10)

Een geboren strateeg

Graag wil ik ditmaal — met voorbijgaan van een reeks aspecten, die de jaren vijftig en zestig kenmerkten — wat nader stilstaan bij de wijze, waarop men binnen de geleerden van de Viet-cong tot nu toe heeft gepoogd, de totale eindoverwinning te behalen.

Daarbij maak ik een dankbaar gebruik van een vorig jaar verschenen overzicht van de hand van de Amerikaanse schrijver *Douglas Pike*, die bijzonder goed thuis is in deze materie. Zijn boek 'Viet Cong' biedt een diepgaande studie van organisatie en techniek van het Nationale Bevrijdingsfront. De gegevens voor dit artikel haalde ik uit een brochure van zijn hand, die door de U.S.-Voorlichtingsdienst in Den Haag vorig jaar ter beschikking werd gesteld, onder de titel 'The 1968 Viet Cong Lunar New Year Offensive in South Vietnam'.

Voornaamste figuur in geding is de Noordvietnamese Minister van Defensie, *generaal Vo Nguyen Giap*.

Uit eigen ondervinding kunnen de Amerikanen hem terecht één der beste tactici van de 20e eeuw noemen; als overwinnaar in de Viet-minh-oorlog en voornaamste militaire leider van Noord-Vietnam in de huidige strijd heeft hij bij herhaling getoond, een koelbloedig, stoutmoedig en nauwkeurig werkend commandant te zijn. Het vermogen, dat hij bleek te bezitten tot het opzetten van een offensief-op-lange-termijn, omvatte zowel de noodzakelijke verbeeldingskracht, alsook uiterst precieze planning en uitvoering van militaire operaties door Viet Cong-eenheden.

Het valt niet te ontkennen, dat het voor Giap een race tegen de tijd was: een bij voorbaat (zegt *Douglas Pike*) verloren poging, een schaakspel tegen de steeds toenemende Amerikaanse overmacht met winst te doen eindigen.

—o—

Het is niet onwaarschijnlijk, dat thuis, in Hanoi, meer dan één der leden van het Politburo, met name van de jongeren, in Giap een wat ouderwetse figuur zien, die bezig is, onder volledig gewijzigde omstandigheden, een allang verleden geworden Vietminh-oorlog tegen de Fransen opnieuw uit te vechten, ditmaal tegen de Amerikanen. Een foutieve aanpak, zeggen zij, omdat sindsdien de militaire strategie is verrijkt met de kennis en nieuwe inzichten van een hele generatie vakmensen.

Dat deze obstructie aan het thuisfront de situatie voor Giap er niet makkelijker op maakt, schijnt niet te loochenen.

De visie van Giap:

In de eerste plaats is de Noordvietnamese minister van mening, dat de Amerikaanse

strategie een offensief had opgebouwd, dat na een aanloopperiode in 1965, losbarstte in een tweetal campagnes, gedurende de droge maanden van 1965 en 1966. Toen die acties beide het beoogde doel bleken te missen, ontstond er een soort *remise* — in zekere zin viel te spreken van 'gelijk spel', of, zoals een mode-woord thans luidt, van een 'patstelling' —, die zó frustrerend op het Amerikaanse volk werkte, dat er in steeds sterkere mate onlustgevoelens in de Verenigde Staten aan den dag traden. Terzelfdertijd groeide het *pessimisme* onder de militairen in Vietnam, waardoor het moreel bedenkelijk daalde. Van die twee feiten zou — vond Giap — zo spoedig mogelijk een gepast gebruik moeten worden gemaakt, vooral omdat op vele plaatsen in de wereld de sympathie voor de communistische zaak groeiende was (al was 't maar in de vorm van een vaak uiterst vijandige houding jegens de Amerikaanse acties, of zelfs alleen maar jegens de aanwezigheid van de Amerikanen in Vietnam).

Allicht gold de *remise* voor beide zijden; d.w.z., ook in Hanoi viel er een groeiende onzekerheid waar te nemen, een geveel van onbehagen over het uitblijven van de indertijd tegen de Fransen schijnbaar zo moeiteloos bevochten successen. De steeds heviger beukende bombardementen door de Amerikaanse B-52's op aanvoerlijnen, knooppunten van wegen en havencomplexen legden in toenemende mate de stroom van voedsel, van voorraden voor de civiele bevolking en van passagiers lam.

Toen daarenboven een van lieverlee meer kregel klinkende kritiek vanuit de communistische hoofdsteden binnenkwam, vooral vanuit Peking, kritiek op de wijze van oorlogvoering van generaal Giap, raakten de 'Grote Drie' van Noord-Vietnam in een situatie, waarin ze de zaken niet meer zó in de hand hadden, als ze voordien gewoon waren geweest. Met die 'Grote Drie' bedoelt men Ho Chi Minh, Pham Van Dong en Vo Nguyen Giap.

In strijd met zijn behoedzame aard zag Giap zich thans gedwongen, méér overhaast te werk te gaan bij de voorbereiding van het inmiddels befaamd geworden *Thet-offensief*, dan hem eigenlijk zinde.

In de vroege ochtend van 31 januari barstte de zorgvuldig opgezette aanval los tegen 36 van de voornaamste bevolkingscentra in Zuid-Vietnam.

De drie fasen

Gedurende de Vietminh-oorlog en ook gedurende de jaren van strijd tegen de Amerikanen heeft Giap er steeds naar gestreefd, de indeling in de drie hoofdfasen vast te houden, die naar zijn mening de weg naar de totale overwinning vormen: *het bieden van verzet door een ondergrondse beweging; het algemene offensief; de totale revolutie.*

Naar de mening van de Noordvietnamese minister was in de oorlog tegen de Amerikanen in de zomer van 1967 de eerste fase, die van de tamelijk 'passieve verzetsbeweging', afgelopen. Op dat ogenblik maakte men een aanvang met de voorbereiding van de 'winter-en-lente-campagne, die de tweede fase zou moeten inluiden.

Deze campagne werd gekenmerkt door een tweetal aspecten: de Viet Congstrijders zouden de bijvoorbeeld bij Dak To al vaker gebruikte methode van 'gecoördineerde gevechten' moeten intensiveren, om aldus het centrale bergland van Zuid-Vietnam steviger in handen te krijgen, hetgeen inhield aanvallen door guerilla-strijders op steden, vliegvelden, militaire hoofdkwartieren, en knooppunten van militair belang.

„Slaapt de burgemeester elke nacht in zijn eigen bed?”

(Huizinga in de N.R.C., als criterium voor de mate van gepacificeerd-zijn van een Zuidvietnamees dorp.)

Parallel met deze militaire acties zou een telkens verscherpte *terreur* moeten worden uitgeoefend, die zich allereerst zou richten tegen het pacificerings-programma van de Zuidvietnamese regering (tot dit moment had men van Viet Cong-zijde daar nauwelijks aandacht aan geschonken!).

Men stelde zich daarbij voor, een tegenprogramma te kunnen ontvouwen, dat de volgende episoden zou doormaken:

1. dát deel van de bevolking, dat men „onder controle” had, in beweging brengen ('*Dan Van*', heet dit stuk van de propaganda);
2. in de overige gebieden van Zuid-Vietnam allerhande, niet-militaire activiteiten ontplooiën, bij voorkeur om in het geheim reeds die organisatie op te bouwen, die straks de Grote Opstand zal moeten ontketenen ('*Dich Van*');
4. het werven van 'proselieten' onder de Zuidvietnamese militairen en ambtenaren ('*Binh Van*').

Einde in zicht?

Wanneer alles 'volgens plan' verliep, zou in de laatste drie maanden van 1967 de actie op gang moeten komen, fase twee zou vóór in 1968 vallen, en de slot-apotheose zou plaatsvinden in de maanden april, mei en juni. Ergo, Giap rekende op een Staakt-het-vuren tegen juli of augustus. Weliswaar zou dan de definitieve vrede nog niet bevochten zijn, maar er zou — hoopte hij — een „point of no return” bereikt worden, waarna noodwendig een ontwikkeling naar de totale overwinning zou volgen. Niet ongelijksoortig dus aan de situatie, waarin Duitsland in het najaar van 1944 verkeerde.

Vóórdat men dit einddoel, vrede na een volledige overwinning, bereikte, zou men een vijftal tussengelegen doelen dienen te verwezenlijken:

1. elimineren van een aanzienlijk deel van het Amerikaanse potentiële in Zuid-Vietnam.
2. het Zuidvietnamese leger als geregelde militaire organisatie uiteen doen vallen.
3. het in bezit krijgen van de bestuurscentra in Zuid-Vietnam, tot op het niveau van de hoofdsteden der districten.
4. de instelling van een coalitie-regering op „brede basis”, zij het met uitslui-

ting van de op dat ogenblik in Saigon aan het bewind zijnde groeperingen.

- de hereniging van Noord- en Zuid-Vietnam.

De felle gevechten, die losbraken rond Dak To, Loc Ninh en Con Thien, en die de inzet vormden van de 'eindstrijd', kostten de Viet Cong enorme verliezen.

Alweer, niet gunstig voor Giap's uiteindelijke doel, of voor zijn positie in Hanoi, waar de kritiek nieuw voedsel kreeg.

Toch gingen de acties door, misschien met nog méér felheid gericht tegen de Zuidvietnamezen, dan tegen de Amerikanen.

Ook een 'Kleine Draak' kan twee koppen hebben

Temidden van al deze militaire verwickelingen speelden de diplomaten in Hanoi hun eigen spel. Een heel subtiel spel: er zou om héél de opzet van Giap's compagne heen een rookgordijn gelegd worden van geruchten. Over vrede, over een op handen zijnd bestand, over 'besprekingen', het dééd er niet veel toe, waarover precies, zolang er maar twee doeleinden mee konden worden gediend: enerzijds, dat de afdeling-propaganda aan zijn trekken kwam (stemming maken in de wereld tegen de Amerikaanse bombardementen op Noord-Vietnam, de eenheid in het Politburo herstellen); anderzijds, dat aldus 'de rechtse hoek' werd gegeven, die, samen met 'de linkse steek', de grote eindzege zou veilig stellen...

—o—

In grote trekken was de strategie van Hanoi dus gebaseerd op een tweetal activiteiten: de militaire activiteiten van generaal Giap náást de aanpak op diplomatiek gebied, inzake de kwestie van wel of niet onderhandelen.

—o—

Giap bezigde voor zijn eerste soort acties, die van de grote aanval op Zuid-Vietnam, ongeveer 50% van zijn hoofdmacht (circa 118.000 man); zijn mensen kregen een opdracht mee, die hen deed denken, dat dit de grote opstand zou gaan worden. Giap-zelf hoopte van deze aanval, die de kern van het Tet-offensief zou moeten worden, dat de resultaten als volgt zouden zijn:

- een ineenstorting van de Amerikaanse weerstand, militair en psychologisch.
- vernietiging van een groot deel van het Amerikaanse materieel.
- desintegratie van de Zuidvietnamese troepen, gecombineerd met een massaal in opstand komen van de bevolking: was het niet uit werkelijk enthousiasme voor het communisme, dan toch wel, omdat dat de mensen het wijste leek (zoals Hitler kon smalen, dat de Duitsers hem gehoorzaamden, 'nicht aus Liebe, sondern aus Vernunft'...).

De tweede methode, die van het 'Dien Bien Phu-procédé', werd beproefd tegen centra als Khe Sanh en Hué. De clou van deze soort aanval is de tijdwinst: bind de Amerikanen zólang, dat ze geen gelegenheid overhouden voor een tegenactie.

Het „civiele offensief” bestond, zoals gezegd, uit het rookgordijn; dat men besprekingen aanbood, zonder dat daar ook maar enigermate een reële gespreksbasis voor aanwezig was.

Daarnaast kwam dus het 'coalitie'-bewind, dat men hoopte te vestigen in het Zuiden. Een erg verwarrende term, wanneer we er ónze betekenis aan hechten, aan dat 'coalitie'! Speciaal uitgedachte organisaties zouden voorlopig het bewind in handen moeten kunnen nemen, bijvoorbeeld de „Alliantie van de Nationale Vredesmacht” in Saigon.

Het is — wat kennelijk zelfs in deze 'dirty war' niet kon uitblijven — wel uitgelekt, dat men het over de „prioriteiten” van de twee strijdmethoden, de militaire en de politieke, binnen het Politburo in Noord-Vietnam bepaald nog niet eens was. Waarschijnlijk blijft Giap, en met hem Ho Chi Minh en Pham Van Dong, van mening, dat het accent in de eerste plaats op het vechten zal moeten worden gelegd: op het slagveld zal de overwinning moeten worden behaald, niet aan de conferentietafel. Jongere leden van het Politburo schijnen echter meer te voelen voor de mogelijkheden van onderhandelen, waarbij de activiteiten van de militairen voornamelijk als pressiemiddel kunnen dienen.

Wij moeten ons wel realiseren, dat deze methode: afwisselend vechten en onderhandelen, „geijkt” is in de praktijk van de oorlog tegen de Fransen (de val van Dien Bien Phu viel immers tijdens de Conferentie van Genève!) en van de Korea-oorlog.

Wat telt, is niet de waarheid, maar datgene, waarvan men gelóóft, dat het de waarheid is.

Het hing van de vraag af, wat men persoonlijk zich van het Tet-offensief had voorgesteld, of men de afloop als een groot succes, dan wel als een treurige débâcle beschouwde. Voor de gewone man — het bleek uit de ondervragingen van honderden krijgsgevangenen door de Amerikaanse en Zuidvietnamese inlichtingendiensten — was de hele actie van tevoren al ingebed in de grote sociale mythe van de algehele opstand, die de zegeningen van het Vietnamese Communisme nu ook aan het Zuiden zou gaan brengen (en, zoals elke mythe, bestaat ook deze mythe alleen maar in de hárten van de mensen, en niet in de wereld van alledag!).

„De gewone man” bleek in 40% van de gevallen wijsgemaakt te zijn, dat dit nu de Grote Opstand werd; 32% kreeg slechts de mededeling, dat er een buitengewoon grote actie op til was; 26% moest het doen met de opdracht, de steden in bezit te krijgen; 20% mocht meehelpen, „de Amerikanen eruit te jagen” en 15% hoorde ook iets over de plannen tot vestiging van een coalitie-bewind.*)

Het bleek — en deze indicatie is eigenlijk nog veelzeggender, lijkt me — dat aan zeven van de tien man vrijwel geen opdrachten waren verstrekt voor een eventuele terugtocht: hier mag hoogstwaarschijnlijk uit worden afgeleid, dat deze troepen voor hun leiding als 'verbruiksgoed' golden, als troepen, waarvan terughalen en opnieuw inzetten niet van belang werd geacht. Het spreekt vanzelf, dat dit op het moreel en de gevechtsbereidheid bij latere acties van de Viet-Cong een nadelige invloed moet hebben uitgeoefend.

Doel niet bereikt?

Het zag ernaar uit, dat men zózeer rekende op de medewerking van de Zuidvietnamese soldaten, dat men zijn acties vaak concentreerde op commando-posten, liever dan op troepenconcentraties. Er werd zonder meer, het blijkt uit ettelijke buitgemaakte documenten, van uitgegaan, dat de Zuidvietnamese soldaat niet alleen neutraal zou blijven, maar veeleer daadwerkelijk aan Viet Cong-zijde zou gaan méévechten. Mede daarom was het politieke kader aan communistische zijde zo

sterk vertegenwoordigd tijdens het Tet-offensief. Een schatting van vijf soldaten tegen één politiek kaderlid schijnt niet ver bezijden de waarheid.

Tijdens individuele operaties in de steden mengden deze mannen zich onder de menigte, die in de vroegte reeds op straat was; ze legden uit, wat de grote opstand zou gaan betekenen, ze vroegen steun daarvoor. Soms toonden ze lijsten met de namen van personen, die zich al bereid hadden verklaard tot daadwerkelijke hulp. De 'N.L.F.', zeiden zij, had slechts drie punten in zijn programma staan: democratie — sociale zorg — neutraliteit.

Vooraf tegenover Boeddhistische vrouwen sprak men vaak van vrede. Wanneer er een commando-aanval plaatsvond op één of ander object in een stad, kwam het herhaaldelijk voor, dat 'kaderleden' in de omgeving de mensen op een afstand hielden, hen om steun vroegen, een 'coalitie-vlag' toonden, e.d.

Typend in dit verband is een 'volksrecht-bank', die 'spontaan' bijeen kwam, ergens in het hart van Cholon (de grote buitenwijk van Saigon).

Een kaderlid wist een grote menigte om zich heen te verzamelen, en sprak die vanaf een zeepkistje toe. Naast hem stond een vrouw, die als „afschrikwekkend voorbeeld” moest dienen: ze had namelijk een zoon, die (geheim) agent voor de Zuidelijke regering was. Althans, dat werd beweerd. Op de vraag van de communist, wat de 'rechtvaardige straf' voor de vrouw zou moeten zijn, schreeuwde de massa: 'Dood haar niet!' Daarop antwoordde hij, dat ze kon gaan, maar met de waarschuwing, dat ze zo spoedig mogelijk haar zoon moest terughalen uit de gelederen van de 'G.V.N.'.

Toen de communist daarna vervolgde met een uiteenzetting van de ophanden zijnde grote opstand, werd hij op verschillende ogenblikken onderbroken door luid applaus. Dat werd door zijn kornuiten verzorgd, die tussen de menigte stonden, en de mensen in hun omgeving dwongen, eveneens hun bijval te tonen.

Al deze — vaak ingenieuze — propaganda ten spijt, bleek dat meer dan 90% van de krijgsgevangenen van steun door Zuidvietnamezen niets hadden gemerkt.

Hooguit twee procent had profijt gehad van (niet gevraagde) assistentie door de burgerbevolking.

Tenslotte, ook het laatste doel, waar Giap op hoopte: de vernietigende klap voor de Amerikanen, kwam niet tot zijn recht. Evenals dat het geval was met zijn acties tegen Zuidvietnamese onderdelen, trachtte Giap ook bij de aanvallen op Amerikaanse stellingen allereerst het materiële overwicht van zijn vijanden aan te tasten, door zoveel mogelijk vliegtuigen, verbindingsmiddelen, commando-posten en dergelijke uit te schakelen.

Op welke wijze Amerikanen en Zuidvietnamezen, zij het ten koste van immense inspanningen (en verliezen) aan het Tet-offensief een halt hebben toegeroepen, ligt ons nog vers in het geheugen.

Ik dacht, dat het aanbeveling verdient, om de volgende maal (na het aanbrennen van enkele 'toetsen', om het beeld af te ronden), de balans eens op te gaan maken.

Zou uit hetgeen in de afgelopen reeks artikelen naar voren is gekomen, een enkele steekhoudende conclusie gehaald kunnen worden, dan zou dat een goed ding zijn.

*) Blijkbaar werden tegenover één man meer dan eens enige motieven tegelijk genoemd; dit om ijverige rekenaars onder de lezers, die tot 143% komen, niet te ontmoedigen!

KERKNIEUWS

Beroepen: te Ommen: ds. T. J. Keegstra te Ermelo; te Valthermond en Musselkanaal: kand. D. T. Vreugdenhil te Zwolle.

Bedankt: voor Gouda: ds. Joh. Strating te Hattum; voor Hoogvliet-Spijkenisse: ds. A. R. Bosman te Gees; voor Bunschoten-Spakenburg: ds. Tj. Boersma te Assen.

Preekconsent: De classis Groningen van 30 januari j.l. heeft na ingesteld onderzoek preekconsent verleend voor de tijd van 1 jaar aan de heer K. Folkertsma, Margrietlaan 7, Bedum.

Ds. H. de Vries. De classis Enschede heeft er zijn goedkeuring aan gehecht, dat ds. H. de Vries te Nijverdal wegens voortdurende ziekte op de meest eervolle wijze emeritaat werd verleend. Dit emeritaat is ingegaan op 30 januari j.l.

Ds. G. van Rongen. De deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de Generale Synode van Amersfoort-West 1967, delen aan de kerkeraden mee, overeenkomstig de regels voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (Gen. Synode van Groningen 1927, Acta art. 161 - 1a), dat er geen bezwaar tegen bestaat, dat ds. G. van Rongen, predikant van de Free Reformed Church te Launceston, Australië, welke binnenkort enkele weken in Nederland hoopt te verblijven, voorgaat in de Dienst des Woords en der Sacramenten.

Namens deputaten voornoemd:

J. Rijnveld, IJmuiden, voorzitter;
P. van Gurp, Spakenburg,
secretaris buitenland

Classis Groningen. De classis Groningen besloot in zijn vergadering van 30 januari j.l. zich via de e.k. P.S. te wenden tot de a.s. generale synode met het verzoek alsnog te antwoorden op de zgn. „schuldbelijdenis” die de „Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland”, vergaderd in Lunteren d.d. 14 september 1967, deed toekomen aan de G.S. van Amersfoort-W. 1967 en daarbij rekening te houden met hetgen de G.S. van Bunschoten-Spakenburg 1958 heeft geschreven aan de G.S. dier Kerken inzake de twist des Heren die wij overgegeven hebben aan de Koning der Kerk, onze Here Jezus Christus, en, nu een G.S. dier Kerken, sprekende over „broedertwist”, vergeving vraagt voor alles wat bij die Kerken niet was naar de Geest van Christus en niet beantwoorde aan de katholiciteit der Kerk, aan te wijzen, dat dit ten gevolge van een oecumenisch spreken over de katholiciteit der Kerk voorbijgaat aan al hetgeen de Gereformeerde Kerken in Nederland door de Geest van Christus, naar de Schriften, in overeenstemming met de katholiciteit der Kerk hebben vastgelegd in haar belijdenisgeschriften en kerkenordening, waarom deze „schuldbelijdenis” niet aanvaard kan worden als één die op de eigenlijke, steeds omvangrijker wordende twistzaak ingaat, en de noodzaak aan te wijzen van te gaan staan in de vrijheid waarin de Gereformeerde Kerken zijn gesteld.

CANDIDAATS-EXAMEN

Geslaagd voor het kandidaats-examen de heer D. Grutter, S. L. Louwesstraat 98, Enschede.

ADRESSEN

Holwerd: praeses: K. G. Wieringa, Elba, tel. 474; scriba: Tj. Andringa, Hornen 4, tel. 294. **Zuidwolde (Gr.):** scriba: G. E. Geerds, Boterdiep, Boterdiep Oz. 5, tel. (05901) 2589. **Vianen:** Kerkeraad: A. J. van Frankenhuyzen, Helsingdingen B 31, tel. (03473) 1577; diaken: W. de Graaff p/a kerkeraad.

Wij ontvingen het ouderschap over

ANNE ADRIAAN

Broertje voor Martine.

Geb. 25 januari 1969.

Ps. 33 : 6 en 11 (ber.)

Joh. Berghout Jr.
W. A. Berghout-Blijdorp

Adcockstraat 558, Gezina, Pretoria, S. Afrika.

DE TOESTAND DER DODEN

door

H. W. den Haring

Derde druk. Prijs f 1,50.

Uitgave

Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften,
Adm. Raephorststraat 20 b, Rotterdam. Giro 346974.

TE KOOP:

GROEN VAN PRINSTERER

unieke collectie kl. en gr. geschr., waaronder veel rariora.

Drs. L. Kok, Frankenstraat 12, Aalten.

TE KOOP:

„MANNBORG” HARMONIUM

14 registers.

Meppelerweg 124, Steenwijk (Ov.) Telefoon (05210) 3160.

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

WERK VOOR „KOERS”!

De Ref. Chr. Persstichting „KOERS” werkt aan de voorbereidingen voor de uitgifte van een

POSITIEF-CHRISTELIJK DAGBLAD

In deze tijd waarin de moderne communicatiemiddelen ons volk drijven naar een afglijding van Bijbelse normen en zeden en een verwereldlijkte levensstijl, is een echt Christelijke krant uiterste noodzaak!

Daarom is het uw roeping, óók te werken voor „KOERS”!

Doe het, en . . . doe het vlug. Vóór 1 juli moet een groot startkapitaal bijeen zijn! Organiseer met enkele mensen in uw plaats abonneewerving en inzameling van bijdragen voor het startkapitaal. Geef u zelf op en maak propaganda voor „KOERS” in uw familie- en vriendenkring.

Ons propagandabureau (adres J. R. v. Beek, Parklaan 11, Zeist, tel. 03404-16353) wil u graag helpen met materiaal.

Werk voor „KOERS”! Breng een offer voor het startkapitaal. U kunt dit overmaken op onze rekening bij de Coöp. Raiffeisenbank te Emmeloord.

Postgiro bank: 80-60-83.

Bestuur Ref. Chr. Persstichting „KOERS”

J. H. Velema (Chr. Geref.) 1e voorz.

A. Vroegindewij (Ned. Herv.) 2e voorz.

J. Haeck (ger. Gem.) secretaris

H. de Boer (Geref.) penningmeester

Onderstaande bon uitknippen en als drukwerk in enveloppe gefrankeerd (12 cent) zenden aan Bureau „KOERS”, Parklaan 11, Zeist.

Ondergetekende:

Adres:

Woonplaats:

geeft zich op als abonnee op „KOERS” en zal een financiële bijdrage voor het startkapitaal overmaken op postgiro 80 60 83 van de Coöp. Raiffeisenbank te Emmeloord.

(handtekening)

.....